

HOOFDARTIKELEN

Bussum, 2 Februari 1950

IN MEMORIAM CORNELIA DE LANGE

MET EEN PLAAT

Op een besneeuwde wintermorgen is zij op Westerveld, volgens haar wens in alle stilte, uitgedragen, begeleid door een kleine schare vrienden. Niet dikwijls zag ik zovele ernstige gezichten met een trek van persoonlijk verdriet.

Prof. dr C. C. DE LANGE werd op 24 Juni 1871 te Alkmaar geboren, waar zij lagere school en H.B.S. doorliep. Reeds toen stond het voor haar vast geneeskunde te gaan studeren, een voornemen, dat — hoe kon het in die dagen anders — niet de instemming van haar vader had. Men zou niet weten waarvoor de grootste bewondering te hebben: de klaarheid, waarmede zij op zo jeugdige leeftijd haar levensweg vóór zich zag, het stalen doorzettingsvermogen, dat haar de bezwaren deed overwinnen of het concentratievermogen, waarmede zij de studie aanvatte. Met berusting aanvaardde zij een verblijf in Zürich, dat haar op andere gedachten moest brengen, later een semester chemie, een beroep, dat tenminste minder bezwaarlijk zou zijn dan de voor vrouwen ten enenmale ongeschikte geneeskundige professie. In één jaar tijds wist zij, met toegewijde maar gebrekkige hulp, het Staats-examen af te leggen, in één jaar het eerste natuurkundig, in nogmaals één jaar — eindelijk! — het candidaatsexamen in de geneeskunde. In 1897 verwierf zij het artsdiploma en nog in hetzelfde jaar promoveerde zij op een dissertatie: *Vergelijkende aschanalyses*.

De eigenschappen, die haar in staat stelden op baanbrekende wijze haar levensdoel te bereiken — men zou zich thans de paediatric zonder vrouwelijke kinderartsen niet meer kunnen voorstellen — zijn haar bijgebleven en hebben, met de eminente geestesgaven en het ijzeren geheugen, waarover zij beschikte, haar strenge sobere levenshouding en haar warme hart, haar tot de uitzonderlijke, vereerde figuur gemaakt, die zij geweest is.

Zij vestigde zich te Amsterdam, de stad, die haar liefde zou winnen, aanvankelijk als huisarts maar reeds met een voorliefde voor de kinderpractijk. Een nieuw verblijf te Zürich, ditmaal in het Kinderspitaal onder de leiding van WEISZ, stelde haar in staat zich als kinderarts te vestigen. Na enkele jaren werd zij aan het Emma Kinderziekenhuis verbonden, waarmede een werkzaamheid aanging, die zij — slechts onderbroken door de jaren van haar hoogleraarschap — tot aan haar dood zou voortzetten. Toen begon ook de stroom van haar publicaties eerst recht te vloeien.

Het is zo leerzaam in deze oude geschriften te bladeren, die nog heden hun waarde hebben behouden: al wat zich aan ongewoons of onbegrepens voordeed werd met de uiterste zorgvuldigheid — het pathologisch-anatomische onderzoek verrichtte zij persoonlijk — onderzocht en getoetst aan de bevindingen van anderen. Deze werkwijze werd met de jaren op steeds zwaarder objecten, op steeds breder arbeidsveld gericht en tot enkele weken vóór haar dood voortgezet, waardoor de reeks van meer dan 250 voortreffelijke geschriften en boeken is ontstaan, waarmee zij de paediatric heeft verrijkt. Menigmaal heeft zij, geleid door haar ongeëvenaarde kennis van de literatuur, de aandacht gevestigd op een in ons land nog niet bekend ziektebeeld, doorlopend de wetenschap met eigen vondsten en inzichten verrijkt: een door haar ontdekte zeldzame ziekte, de z.g. typus amstelodamensis, draagt haar naam.

In haar latere levensjaren richtte zij, zonder haar gewone werk ook maar in het minst te beperken, haar aandacht meer in het bijzonder op de studie van het centrale zenuwstelsel van het zieke kind, waarover zij, eerst in het Instituut voor Hersenonderzoek, later in het Neurologisch Laboratorium van BROUWER onderzoekingen heeft verricht, die haar een naam deden verwerven, die ver buiten onze grenzen uitging.

Aldus heeft zij de ontwikkeling der kindergeneeskunde, die in 1900 nog in de kinderschoenen stond, van meet af meegeleefd en mede haar groei geleid. Aldus heeft zij tevens zich zelve ontwikkeld tot de zeer ervaren kinderarts, de geziene consulente, die tot de grootmeesters van het vak behoorde.

Is het een wonder, dat zij een centrale figuur was in de Vereniging voor Kindergeneeskunde, waarvan zij van 1929 tot 1935 het voorzitterschap bekleedde en die trots was dat zij het erelidmaatschap aanvaardde?

Wie was meer bevoegd om in de redactie van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, dat zij met zo menig artikel sierde, te worden opgenomen ten einde deze op paediatrisch gebied van advies te dienen?

En kan het bevreemden dat, toen in 1927 door het overlijden van DE BRUIN de leerstoel voor kindergeneeskunde aan de Amsterdamsche Universiteit openviel, zij de aangewezen persoon was om deze te bezetten? Zij heeft dit ambt op voortreffelijke wijze vervuld — de Regering verleende haar het ridderkruis in de Nederlandsche Leeuw en benoemde haar in 1933 tot afgevaardigde op het Internationale Congres voor Kindergeneeskunde te Londen — al betreurde zij het, dat ook in haar ambtsperiode het onderwijs in de kindergeneeskunde niet die verbreding mocht verkrijgen, welke naar haar mening en naar die van vele vooraanstaande kinderartsen onmisbaar is om de toekomstige arts naar behoren voor te bereiden op: *Het werk dat ons wacht*, gelijk de titel van haar

intrêerede luidde. Het moge zijn, dat zij zich in dit opzicht teleurgesteld gevoelde, zij heeft de voldoening mogen smaken, dat zij in de elf jaren van haar hoogleraarschap een phalanx van leerlingen in engere zin heeft weten op te leiden, die als kinderartsen haar denkbeelden uitdragen en dagelijks in practijk brengen.

In 1938 legde zij vrijwillig het professoraat neer en keerde naar het Emma Kinderziekenhuis terug, waar zij haar werk voortzette en opnieuw het middelpunt en de stuwkracht werd, die het werk van hen, die het voorrecht hadden naast haar te arbeiden, bezielde.

Tot zover haar levensloop.

Is zij daarmee naar waarde getekend?

Allerminst, want al haar voortreffelijke eigenschappen werden gedragen door een zeldzaam gaaf karakter, dat de bekoring van haar wezen uitmaakte.

Uitermate bescheiden, sober voor zich zelve, was zij kwistig en onuitputtelijk met haar gaven van hoofd en hart, wanneer het anderen gold, mild in haar oordeel en van nooit verflauwende belangstelling. Hoe menige jongere heeft zij niet aangemoedigd, hoe waarderend was niet haar oordeel als het een beginner betrof.

Haar liefde ging uit naar het zieke kind, dat zij, ongeacht haar grote kennis van de geneesmiddelen van de kinderleeftijd, bedachtzaam en met terughoudendheid behandelde in een onwankelbaar vertrouwen op de „*Vis medicatrix naturae*”. Hoevele kinderen en moeders in de verre tropen hebben haar dank te weten voor het boek dat zij schreef over de *Geestelijke en lichamelijke opvoeding van het kind?*

Op het hoogtepunt van haar loopbaan zeide zij eens: „Wat zou het prettig zijn om een klein ziekenzaaltje te hebben, waar je dan alles zelf mag doen”.

Wie iets van haar wezen wil leren kennen neme een van de kleinere geschriftjes van haar welversneden pen ter hand: „Zonder hamertje en stethoscoop” bijvoorbeeld of een der *In Memoriam*'s, waarin haar fijne geest met zeldzaam meesterschap over onze taal een beeld kon tekenen, dat men niet meer vergeet.

Wij hebben iemand van zeldzame waarde verloren: een groot mens is van ons heengegaan en een goed mens.

G. J. HUËT

PROF. DR. C. C. DE LANGE †

Plaat No 10